

Pölöskei János ezredes:

A LÉGI URALOM ELMÉLETE NAPJAINKBAN

DOI: [10.35926/HSZ.2021.4.2](https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.4.2)

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző írásában a légierő alkalmazásának elveit mutatja be röviden, Douhet légiuralom-elmélete alapján. Elemzi a légierő haderónemi arányait, és ismerteti, hogy a Douhet által kidolgozott elmélet hogyan jelenik meg napjainkban.

KULCSSZAVAK: légierő, légi uralom, Douhet, Tedder, haderónemi képességfejlesztés, haderő, védelmi tervezés, haderőtervezés, Magyar Honvédség

BEVEZETŐ

A Douhet-féle légiuralom-elmélet nagy hatással volt a légierő kialakítására, alkalmazási elveinek megalapozására, aminek eredményeként a légierő az első világháború után fokozatosan önálló haderőnemmé vált. A légierő alkalmazásának kérdései folyamatosan előtérben vannak a 21. században, mivel a nagy pontosságú fegyverrendszerek bevetése válságreagáló műveletekben nem, vagy csak jóval kisebb mértékben tette szükségessé szárazföldi alakulatok bevetését egy adott területen, mert a légierő megfelelő, nagy pontosságú csapásaival a kívánt cél elérhető volt. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a többi haderőnem nélkül, csak a légierő alkalmazásával el lehet érni a konfliktus rendezését, de a légierő alakulatai hatásosan járultak hozzá a műveletek sikeréhez, csökkentve ezzel a szárazföldi erők veszteségeit.

Felmerül azonban a kérdés, hogy a légierő további korszerűsítése manapság mennyire hangsúlyosan jelenik meg a haderőfejlesztési feladatok során, valamint a légi uralom elmélete, illetőleg az abból kifejlődött légierő-alkalmazási elméletek milyen hatással vannak a jelen haderőtervezői gondolkodásra.

Az MHP Haderőtervezési Csoportfőnökségen dolgozva szinte mindennap hallom a légierős kollégák vitáit, idézeteit, amikor a szárazföldi tervezőkkel eszmét cserélnek, és minden alkalommal előkerül a légi uralom elmélete a viták során. Így azonnal felmerülnek kérdések: Még mindig ez az elmélet határozza-e meg a légierővel foglalkozó tervezők nézeteit? Ez vagy az ebből kialakult elképzelések uralják a különböző nemzetek haderőfejlesztési irányait a légierő vonatkozásában?

Mivel a légierő támadó és védelmi rendszereinek beszerzése jelentősen meghaladhatja a szárazföldi rendszerek erőforrás-szükségletét, ezért Magyarország számára kiemelten fontos, hogy a haderőtervezési alapok szilárdan álljanak és a Magyar Honvédség a megfelelő arányokban határozza meg a haderőnemek, valamint azok fegyvernemei, illetve szakcsapatai számát, mennyiségi és minőségi mutatóit.

A LÉGI URALOM ELMÉLETE

„Egy háború esetén a megfelelő honvédelem nem garantálható a megfelelő méretű légierő által kivívott légi uralom nélkül.”¹

Giulio Douhet

A fenti idézet is jelzi, hogy Giulio Douhet (1869–1930), a légierő elméletével foglalkozó olasz tábornok hogyan gondolkodott a légierő szerepéről a honvédelem megvalósításában. Elmélete ma is nagy hatással van az egyes gondolkodóknak a légierő szerepéről kialakított véleményének formálásában, de látni kell azt is, hogy az idézett műve 1921-ben milyen történelmi események hatására született meg. Douhet szerepét az önálló légierő kialakításában nem kisebbítve ki lehet jelteni, hogy az első világháború hadszínterein látott események *alapvetően befolyásolták gondolkodásmódját a légierő szerepével kapcsolatban*. Különösen a nyugati fronton kialakult állásháború volt talán a legnagyobb hatással az elméletének kialakítására. Művének elején nagyon részletesen elemzi a terep hatásait a haderők tevékenységére, szembeállítva ezzel a harmadik dimenzió előnyeit, kiemelve a sebességet és a terep hatásaitól független cselekvési szabadságot. Írásában részletesen foglalkozik az állásháború sajátosságaival is. Itt figyelmét a már kialakult állásháború többszörös védelmi rendszerei ragadták meg, felhívva a figyelmet arra, hogy ezzel a kezdeményezés lehetősége mindkét fél számára elveszett, továbbá a harc teljes mértékben védelmi jellegűvé vált. Ebben a környezetben elemzi azt a technológiai fejlődést, ami a fegyverek innovációja terén bekövetkezett. Kiemeli, hogy mindkét félnél hasonló képességű fegyverrendszerek jelentek meg, így a döntő fölény nem alakulhatott ki egyik oldalon sem. Véleménye szerint: *„Amíg az ember a felszínhez van kötve, addig a felszín határozza meg tevékenységének feltételeit.”*²

Ez az idézet is kifejezi azt az álláspontját, hogy a harmadik dimenzió adta lehetőségeket mindenképp ki kell használni a siker elérése érdekében. Kifejti, hogy a háború már nemcsak a tüzérség maximális lőtávolságáig ér el, hanem *„[a] továbbiakban már nem lesz különbség katonai és civil között”*.³

Ezzel lényegében lefekteti a korlátlan légi háború alapjait, aminek sajnos több szerencsétlen eredményét is láttuk a történelem során (Drezda vagy akár London bombázása). Kijelenti, hogy a légi hadműveletek során a célpontokat el kell pusztítani. Álláspontja szerint a célpontok lehetnek katonai és civil jellegűek. Ezzel remélte elérni a szemben álló fél fizikai és pszichikai megtörését, a lakosság morális ellenállásának elvesztését. Ezzel a hatalmon lévő kormányzat támogatását elveszti, így az ellenségeskedés lényegében megszűnik azáltal, hogy a kormány megdől.

Művében javaslatot tesz az önálló légierő felállítására és alkalmazására a honvédelem érdekében. Igaz, hogy véleménye szerint csak a légierő képes egyedül kivívni a győzelmet, de nem szabad elfelejteni azt az előremutató gondolatát, hogy *„[e]gy háborúban a győzelem azokra mosolyog rá, akik a változásokat előidézik, és nem azokra, akik csak a változásokra reagálnak”*.⁴

¹ Giulio Douhet: The command of the air. Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2019, 26. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AUPress/Books/B_0160_DOUHET_THE_COMMAND_OF_THE_AIR.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 01. 06.)

² Uo. 7.

³ Uo. 9.

⁴ Uo. 27.

Douhet munkája a későbbiekben nagy hatással volt a hadviselés elméletére, különösen a légierő alkalmazására. Az első önálló légierő Nagy-Britanniában alakult meg még az első világháború idején, 1918. április 1-jén.⁵

Az angol katonai gondolkodók közül ki kell emelni Lord Arthur W. Tedder (1890–1967), a brit Királyi Légierő marsallja munkásságát, aki a második világháború során tíz pontban fogalmazta meg elveit a légierőre vonatkozóan.⁶

Elvei – például az önálló légierő haderőnem, a légi hadműveletek koordinációja a szárazföldi műveletekkel, a vezetés és irányítás egysége és folyamatossága, a radarerők fontossága – már akkor előremutató gondolatokat fogalmaztak meg a haderők fejlesztése és alkalmazása terén.

Lényegében az ezt követő elméletek is Lord Tedder gondolataira épülnek, de a Douhet által lefektetett alapok is megjelennek. Fontos megemlíteni még William „Billy” Mitchell (1879–1936) amerikai tábornok, valamint Lord Hugh Trenchard (1873–1956) és Sir Arthur „Bomber” Harris (1892–1984) brit repülőmarsallok eszmevilágát is, ők a stratégiai bombázás jelentőségét vizsgálták és állították a légierő-elmélet középpontjába.

A jelenkor légierő-elméletei vonatkozásában két személy, John Warden (1943–) amerikai ezredes és Robert A. Pape (1960–), főképpen a légierővel foglalkozó amerikai biztonsági szakértő hatása jelentős a gondolatok folyamára.

Warden esetében igazán az ötgyűrűs célpontelemzési modell az, amely meghatározza az elmélet alkalmazását. Érdekes tény, hogy a Warden-féle modell⁷ „átgyűrűzött” a szárazföldi haderő tevékenységébe is, és ennek alapján megalkották a hatásalapú műveleteket, a hatásalapú tervezést. A NATO jelenleg hadművelleti és hadászati szinten alkalmazza ezt a műveletek tervezésében, de például James Norman Mattis tábornok korábbi (2017–2019) amerikai védelmi miniszter teljesen kiirtotta ezt a gondolkodást az amerikai művelettervezési gyakorlatból. Mint könyvében megfogalmazza: „*A koncepció, amiről állandóan hallottam, a »hatásalapú műveletek« voltak. Az EBO⁸ kezdetben egy erős légierős céltervezési koncepció volt és marad is az. [...] Az EBO-megközelítés, rosszul alkalmazva, egy mechanikus és előre meghatározott nézőpont volt, amely egyszerűen megtagadta azt az egyszerű ténnyt, hogy a konfliktus végső soron az akaratok megnyilvánulásának és más nem megszámlálható tényező tesztje.*”⁹

Ez is a légierő és a szárazföldi erők érdekes „együttműködése”.

Pape fontos megállapítása pedig az, hogy a légierő önállóan nem képes elérni a kitűzött politikai célokat.¹⁰

Ahogy dr. Krajnc Zoltán megállapítja,¹¹ a második világháború utáni magyar légierő a szovjet mintán alakult ki, így itt is megjelentek az ott kialakított haderőnevek (például a légierő és a honi légvédelem), illetve az ott alkalmazott elveket alakították ki elődeink.

⁵ Our history. Royal Air Force. <https://www.raf.mod.uk/our-organisation/our-history/> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 05.)

⁶ Dr. Krajnc Zoltán mk. alezredes: A légierő alkalmazásának alapkérdései. Új Honvédségi Szemle, 2005/7., 3. <http://real.mtak.hu/23541/1/Krajnc%20UHSZ.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 19.)

⁷ Dr. habil. Krajnc Zoltán mk. alezredes: A légi hadviselés elméletének alapjai. Elektronikus jegyzet a Hadtudományi Doktori Iskola hallgatói részére, 2010, 11–12. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/krajnc_e_jegyzet.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 04. 19.)

⁸ Effect Based Operations – hatásalapú műveletek.

⁹ Jim Mattis – Bing West: Call Sign Chaos: Learning to Lead. Random House USA Inc., 2019.

¹⁰ Krajnc (2010): i. m. 12.

¹¹ Krajnc (2005): i. m. 14.

Véleménye szerint ezzel elveszett Magyarországon az önálló légierőben történő gondolkodás kultúrája.

Magyarország szempontjából érdekes gondolat az önálló légierő meghatározása, különösen akkor, amikor a NATO szövetségi környezetében vizsgáljuk az önálló magyar légierő kérdését. Az önálló légierőben való gondolkodás a NATO kötelékében érdekes elképzelés, de tekintettel arra a tényre, hogy – működéséből adódóan – a Szövetség legintegráltabb eleme a légierő haderőnem, az önálló magyar légierő gondolata nem állja meg a helyét. Az önálló magyar légierő gondolata már 1999-ben is meghiúsult, mikor az újonc NATO-tag Magyarország légierője csak szoros ellenőrzés mellett szállhatott fel. Azóta az integráció elmélyült és a magyar légierő teljes mértékben a Szövetség részévé vált.

DOUHET ELMÉLETE NAPJAINKBAN

Douhet elmélete jelentős képességek kialakítását irányozta elő, vagyis különböző típusú repülőeszközök beszerzését és rendszerbe állítását követelte meg. Ez azonban az évek folyamán átalakult, és manapság már nem ebben a formában beszélhetünk annak megvalósulásáról. A haderők többsége nem veti el ugyan a légi fölény kivívását, de a tiszta légi uralom felsőbbrendű szerepe más haderőnemek terhére már nem található meg a jelenkor doktrínáiban. Jellemző példa lehet az arab–izraeli háborúk sorában a „hatnapos” háború, ahol az első esetben a légierőnek a megelőző csapás során, majd a szárazföldi erők támogatásában volt kiemelt szerepe: *„Összességében a harmadik arab–izraeli háborúban a haderőnemek között a légierő tevékenysége kiemelkedő, de nem kizárólagos volt. A háború kimenetelét, az izraeli sikert a haderőnemek összehangolt – ha nem is hibátlan – együttműködése eredményezte.”*¹²

A negyedik arab–izraeli, a jom kippuri háború során ugyancsak nem beszélhetünk a klasszikus légi uralomról, de a légi fölény kivívása már erőteljesen megjelenik. A szemben álló felek a légi fölény kivívására is törekedtek – különösen Izrael –, de a sikeres és jól felszerelt egyiptomi, szíriai és jordániai légvédelmi alakulatok sokáig megakadályozták a légierő sikeres alkalmazását. Megjegyzendő, hogy itt politikai okokból elvetették a megelőző csapást. *„Míg az izraeli légierő a második és harmadik háborúban kivívta az abszolút légi uralmat, addig a negyedik háborúban – az arab országok jól szervezett és felkészített légvédelmi rendszere következtében – a helyzet alapvetően megváltozott.”*¹³

A szerző fenti megállapításai is híven tükrözik, hogy a második világháború utáni környezetben átalakult a haderőnemek szerepe, valamint előtérbe került az együttműködés és a szoros koordináció.

Ugyancsak megjelenik a légi fölény kivívása az első öbölháborúban is, ahol a szövetséges erők többhetes légi előkészítés után indították meg a szárazföldi műveleteket. A klasszikus légi uralom egyik tétele azonban – miszerint a határ elmosódik a katonai és a civil célpontok között – itt sem valósult meg. Visszaemlékezésében Norman Schwarzkopf tábornok idézi

¹² Dr. Horváth J. Csaba alezredes: Az arab–izraeli háborúk tapasztalatai a haderőnemek és fegyvernemek alkalmazásának tükrében. Elektronikus jegyzet a Hadtudományi Doktori Iskola hallgatói részére, 2010, 28. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/arab_izraeli_haboruk.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 04. 20.)

¹³ Uo. 26.

válaszát a szaúdi király kérésére, melyben az egy város lebombázását kérte: „*Sajnálom, mi nem így rendezzük a dolgainkat – válaszoltam. El tudja képzelni, hogyan mutatna az Amerikai Egyesült Államok a világ szemében, ha rommá bombázna egy szaúdi várost csak azért, mert néhány iraki ott maradt?*”¹⁴

Mint ebből is látható, a klasszikus légi uralom itt sem érhető tetten, ugyanakkor a katonai célok szisztematikus pusztítása megvalósult.

A légi uralom elmélete nagyszámú repülőeszköz beszerzését és bevetését, továbbá az üzemeltető állomány magas fokú képzettségének elérését, műveleti alkalmasságát/készenlétét irányozta elő, a katonai erő méretének megállapítása azonban rengeteg tényezőtől függ. Közülük elsősorban az ország elhelyezkedése, politikai berendezkedése; hatalmi státusza és törekvései; gazdasági lehetőségei és fenyegetettsége határozzák meg, hogy egy adott állam milyen haderőt épít fel. Ehhez elsősorban általában a haderő méretét határozzák meg *számszerűen* (ki ellen készül, illetve milyen képességcélok vannak), másodsorban meghatározó a *technológiai fejlettség* szintje is, harmadsorban pedig *az erők elhelyezését* (ami az ország/szövetség kül- és biztonságpolitikai törekvéseitől is függ) állapítják meg. Ezen belül a különböző haderőnemek mérete és azok aránya (elsősorban) nem a pusztítandó célpontok mennyiségétől függ, hanem az ország földrajzi elhelyezkedésétől (kontinentális vagy tengeri), a hadikultúrától, a hagyományoktól, a hadiipari képességektől stb., de a haderő elé állított politikai célok és feladatok is meghatározók.

A haderő felépítése szempontjából ilyenkor felvetődik a kérdés, hogy milyen az ideális méretű légierő. Rendelkezésre állnak tanulmányok – ilyen például Stephen Biddle könyve¹⁵ –, amelyek egyfajta logika mentén átfogóan elemzik a témát, de ezek a számítások bonyolultak és meghaladják e cikk terjedelmét és célját.

A Military Balance 2020 megfelelő fejezeteit áttekintve a következők adatok állnak rendelkezésre a két haderőnemről.¹⁶

¹⁴ General H. Norman Schwarzkopf: It doesn't take a hero: The autobiography of General H. Norman Schwarzkopf. Bantam, 1993.

¹⁵ Stephen Biddle: Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle. Princeton University Press, 2004. Kindle edition. https://www.amazon.com/gp/product/B006YGDW6S/ref=kinw_myk_ro_title (Letöltés időpontja: 2020. 04. 18.)

¹⁶ Tekintettel a publikáció légierős fókuszára, itt csak a szárazföldi és légierő haderőnemek adatait tüntetem fel. A The Military Balance 2020 adataiból a légierőre vonatkozóan nem vettem figyelembe a haditengerészeti repülőerőket, valamint a szárazföldi haderőnem csapatrepülő erőit. Így lehetséges egyfajta egységes alap létrehozása és elemzése. Minden más adat hozzáadása a tisztán légierős adatokhoz az arányokat nem megfelelően mutatja be.

1. táblázat *A szárazföldi és légi erő haderőnemek arányai a haderő teljes méretéhez viszonyítva*¹⁷
(Szerkesztette a szerző)

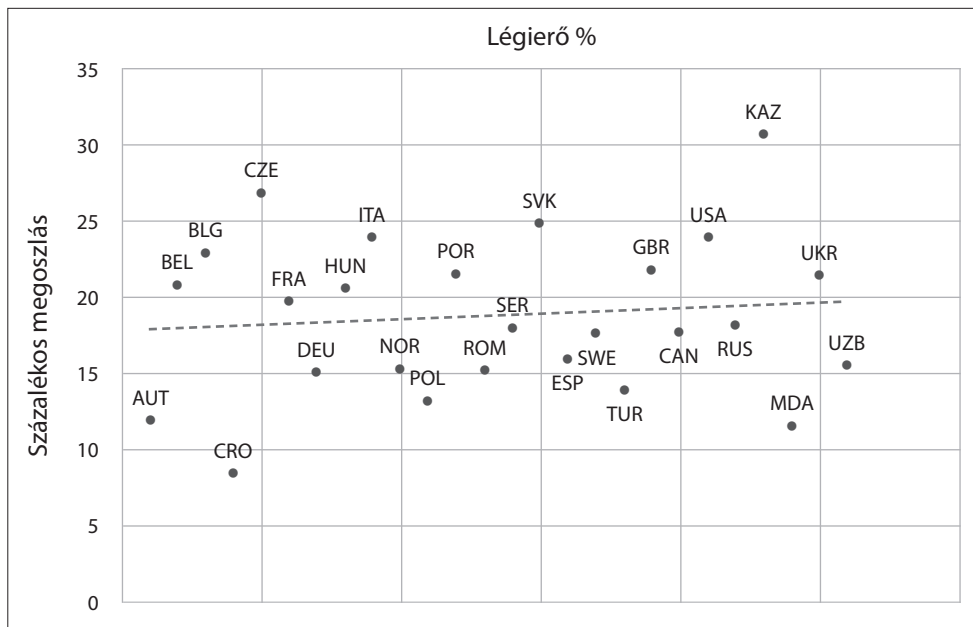
Ország	Összes	Szárazföld	Légi erő	Szárazföld %	Légi erő %
AUT	22 850	12 850	2 750	56,24	12,04
BEL	26 300	11 000	5 500	41,83	20,91
BLG	36 950	17 000	8 500	46,01	23,00
CRO	15 200	10 750	1 300	70,72	8,55
CZE	21 750	12 250	5 850	56,32	26,90
FRA	203 750	114 850	40 500	56,37	19,88
DEU	181 400	62 150	27 750	34,26	15,30
HUN	27 800	10 450	5 750	37,59	20,68
ITA	165 500	96 700	39 950	58,43	24,14
NOR	23 250	8 100	3 600	34,84	15,48
POL	123 700	80 000	16 500	64,67	13,34
POR	27 250	13 700	5 900	50,28	21,65
ROM	69 600	35 800	10 700	51,44	15,37
SER	28 150	13 250	5 100	47,07	18,12
SVK	15 850	6 250	3 950	39,43	24,92
ESP	120 350	69 250	19 350	57,54	16,08
SWE	15 150	6 850	2 700	45,21	17,82
TUR	355 200	260 200	50 000	73,25	14,08
GBR	148 450	83 500	32 500	56,25	21,89
CAN	67 400	23 800	12 000	35,31	17,80
USA	1 379 800	481 750	332 650	34,91	24,11
RUS	900 000	280 000	165 000	31,11	18,33
KAZ	39 000	20 000	12 000	51,28	30,77
MDA	5 150	3 250	600	63,11	11,65
UKR	209 000	145 000	45 000	69,38	21,53
UZB	48 000	24 500	7 500	51,04	15,63

A fenti táblázatban a létszámadatokat jelenítettem meg, mert ezek az adatok adnak megfelelő összehasonlítási alapot. Tekintettel arra, hogy Türkmenisztán, Tádzsikisztán és Kirgizisztán esetében a két haderőnem adatai 100%-ot adnak ki, nem vettem figyelembe az összevetésnél, mert valószínűleg a megadott adatokban nem bontották külön a támogató és egyéb alakulatok létszámadatait. Természetesen a technikai fejlettség nagyban rányomja bélyegét az adott haderőnem alkalmazási képességeire, de itt most csak az arányokra vagyok kíváncsi. Az adatokat pont grafikonon ábrázolva és trendvonalakat felvéve megállapítható,

¹⁷ The Military Balance 2020. International Institute for Strategic Studies. <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 16.)

hogy a különböző nemzetek hogyan alakítják ki a két fő haderőnemet, továbbá láthatóak az általános arányok.

A légi erő arányait a következő ábra mutatja be:

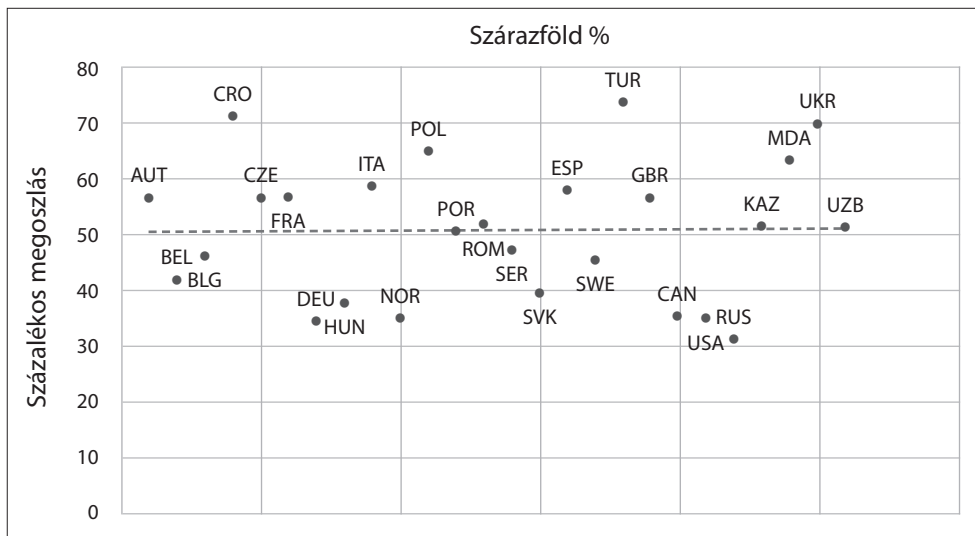
1. ábra A légi erő haderőnemi létszámához viszonyítva (Az 1. táblázat adatai alapján szerkesztette a szerző)

Az 1. ábrát elemezve látható, hogy a légi erő haderőnemi létszámarányai 8–31% között vannak. A szélső értékek lehetséges okaival később foglalkozom.

A grafikon világosan kimutatja, hogy a tárgyalt nemzetek haderőiben a légi erő aránya átlagosan 18-19%. Magyarország esetében az érték 20,68%, ami azt jelzi, hogy a Magyar Honvédség a légi erő haderőnemi arányait tekintve gyakorlatilag követi a nemzetközi gyakorlatot. Érdekes adat, hogy a nagyhatalmi státusszal rendelkező Amerikai Egyesült Államoknál a légi erő személyi állománya a haderő 24,11%-át teszi ki, míg Oroszország esetében az átlagos 18,33%-ot. A viszonylag jelentős különbséget az magyarázza, hogy az Amerikai Egyesült Államok esetében a nagyhatalmi státusz és a doktrinális kérdések, politikai célkitűzések, valamint a geostratégiai elhelyezkedés (tengeri hatalom) nagyobb arányú légi erőt határoznak meg a haderő számára. Oroszország esetében ez az érték jobban közelít az átlaghoz.

Érdeemes foglalkozni a szélső értékeket mutató nemzetekkel is egy kicsit. Itt speciális megfontolások igazolhatják a légi erő haderőnemi extrém alacsony vagy magas arányát. Ausztria esetében – ahol a légi erő aránya 12,04% – egyértelműen megállapítható, hogy a légi erő nem játszik kiemelt szerepet az ország védelmében, tekintettel az ország hegyvidéki jellegére, ami kellő alapokat szolgáltat az ország szárazföldi védelméhez akkor is, ha a légi fölény nem áll rendelkezésre. Ebben az esetben a gazdasági szempontok vagy más nemzet légierejének felhasználása a légvédelem megoldására nem játszik nagy szerepet. Hasonló példa lehet a táblázatban nem szereplő Szlovénia, ahol a légvédelmi feladatokat Olaszország és Magyarország látja el, mert az ország nem rendelkezik megfelelő légi erővel.

A teljesebb kép kialakításához a szárazföldi haderőnem adatait is szükséges vizsgálni. A következő ábra ezt szemlélteti.

2. ábra A szárazföldi haderőnem aránya a teljes haderő létszámaához viszonyítva (Az 1. táblázat adatai alapján szerkesztette a szerző)

A 2. ábra szemlélteti, hogy a szárazföldi haderőnem vonatkozásában a haderőnem aránya többségében 40–60% között van. E nemzetek esetében a geostratégiai elhelyezkedésük, valamint gazdasági helyzetük indokolhatja legjobban a szárazföldi haderőnem túlsúlyát vagy éppen nagyon kis méretét. Magyarország a 37,38%-ával inkább a német példát követve helyezkedik el a grafikon alsó felében.

Összefoglalva megállapítható, hogy a légierő aránya a tárgyalt haderők összlétszáma-ihoz viszonyítva 18-19% a The Military Balance 2020 adatai alapján. Ez az arány kellő számvetési alapot adhat a haderőnemek megfelelő arányainak kialakításához. Figyelembe kell azonban venni:

- az ország biztonságpolitikai helyzetét, biztonsági környezetét;
- a geostratégiai helyzetet;
- a gazdaság állapotát;
- a technológiai trendeket;
- a jövőbeni fegyveres konfliktus lezajlásának lehetséges körülményeit;
- a jövőbeni műveleti környezetet.

A fenti tényezők alapvető befolyással bírnak a haderőnemek kialakítására, így határozza meg a légierő arányának alakulását is. Lényegében elmondható, hogy az egyes országok légierőjének százalékos aránya csakis egyedileg értelmezhető, az átlagszámítás nem adhat megfelelő alapokat az arányok bemutatásához.

A fenti adatokból az is kiolvasható, hogy Douhet elmélete a légierő vonatkozásában már nem állja meg a helyét. A nemzetek inkább a szoros együttműködésre helyezik a hangsúlyt, a feladatok végrehajtása azok haderőnemek közötti elosztásával valósul meg, ezzel is árnyalva az egyes adatokat.

ÖSSZEFOGLALÁS

A légi uralom elméletének megjelenése, kialakítása megteremtette az alapokat az önálló légierő felépítéséhez. Híres katonai teoretikusok sora próbálta megtalálni a légierő szerepét az összhaderőnemi műveletek sorában, amelyek elősegítették a légierő-elméletek fejlődését és mind pontosabbá tételét.

Douhet a korlátlan légi háborút jelezte előre, ahol a katonai és a civil célpontok közötti határok elmosódtak. Mindezt az első világháború sokszor végtelennek tűnő és eredménytelen állásharcaira alapozta. Az alapkérdést – hogy Douhet elmélete milyen hatással volt a légierő fejlődésére – így válaszolhatjuk meg: kiemelkedő hatással volt a haderőnem kialakítására, eredményei elősegítették a légierő-konceptciók fejlődését. A légierővel foglalkozó Douhet utáni hadtudósok tovább alakították az elméletet, és eljutottak arra a megállapításra, hogy egyik haderőnem sem képes a másik nélkül teljes mértékben elérni a kitűzött célokat. Ennek okán kijelenthetjük, hogy a klasszikus értelemben vett légi uralom elmélete ma már nem állja meg a helyét.

Prof. Szenes Zoltán cikkében kínai forrásokra hivatkozva írja: „*Qiao Liang és Wang Xiangsui, a kínai vezérkari akadémia tanárai szerint beléptünk a korlátlan hadviselés korába, amelyben »nincs különbség aközött, hogy mi a harctér és mi nem«.*”¹⁸

A fenti megállapítást akár Douhet is írhatta volna művében, de ez a megállapítás sem a légi uralom elméletének visszatérését jelenti a hadműveletek végrehajtásába, hanem inkább a hadműveleti terek összerosódását vetíti előre.

Ki kell azonban jelteni, hogy a jövő műveleti környezete nem feltétlen fogja a jelenlegi haderőnemi feladatokat és arányokat igazolni, így azok folyamatos felülvizsgálata szükséges. Ennek kereteiben válaszokat szükséges találni, hogy mi lehet a légierő feladata a jövőbeni műveleti környezetben. Vajon csökken vagy nő a szerepe, esetleg teljesen háttérbe szorul a világuőrbn és a kibertérben végrehajtott műveletekkel szemben akkor, amikor a hagyományos fegyveres konfliktus jelentősége háttérbe szorul, ahol az országok nem feltétlenül veszélyeztetik a fennálló államalakulatokat nagy méretű fegyveres konfliktus megvívásával.

Fontos kérdés ez, hiszen ahogy Stephen Biddle írja a *Military Power* című könyvében: „...egy új fegyver csodálatosnak néz ki, mikor egy nem modern rendszerekkel rendelkező szemben álló felet feltételezünk, de szörnyű, ha az ellenfél más módon alkalmazza haderejét...”¹⁹

FELHASZNÁLT IRODALOM

Biddle, Stephen: *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. Princeton University Press, 2004. Kindle edition. https://www.amazon.com/gp/product/B006YGDW6S/ref=kinw_myk_ro_title

Douhet, Giulio: *The command of the air*. Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2019. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AUPress/Books/B_0160_DOUHET_THE_COMMAND_OF_THE_AIR.pdf

¹⁸ Szenes Zoltán: Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus, 2017, 90. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 20.)

¹⁹ Biddle: i. m. 186.

- Dr. Horváth J. Csaba: *Az arab–izraeli háborúk tapasztalatai a haderőnek és fegyvernek alkalmazásának tükrében*. Elektronikus jegyzet a Hadtudományi Doktori Iskola hallgatói részére, 2010. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/arab_izraeli_haboruk.pdf
- Dr. Krajnc Zoltán: *A légierő alkalmazásának alapkérdései*. Új Honvédségi Szemle, 2005/7., 87–98. <http://real.mtak.hu/23541/1/Krajnc%20UHSZ.pdf>
- Dr. habil. Krajnc Zoltán: *A légi hadviselés elméletének alapjai*. Elektronikus jegyzet a Hadtudományi Doktori Iskola hallgatói részére, 2010. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/krajnc_e_jegyzet.pdf
- Mattis, Jim – West, Bing: *Call Sign Chaos: Learning to Lead*. Random House USA Inc., 2019.
- Our history. Royal Air Force. <https://www.raf.mod.uk/our-organisation/our-history/>
- Schwarzkopf, Norman: *It doesn't take a hero: The autobiography of General H. Norman Schwarzkopf*. Bantam, 1993.
- Szenes Zoltán: *Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. Biztonsági kihívások a 21. században*. Dialóg Campus, 2017. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf>
- The Military Balance 2020. International Institute for Strategic Studies. <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance>

KÖZLEMÉNY

Folyóiratunk 2021/3. számában közöltük Csurgó Attila ezredes: *Az erők megóvása napjaink műveleti környezetében* című tanulmányát. Sajnálatos módon az írás mellől lemaradt a dolgozat megszületésével kapcsolatos információ, melyet most közreadunk.

„A tanulmány a »Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj« pályázat segítségével valósult meg, melyet az Innovációs és Technológiai Minisztérium a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból támogat.”

Mind a szerzőtől, mind olvasóinktól elnézést kérünk figyelmetlenségünkért!

A Szerk.